

RAADSVOORSTEL

Rv. nr. : RV 24.0029

B en W-besluit d.d. : 26-03-2024/26-03-2024

B en W-besluit nr. : 18

Naam Programma:

6d Energietransitie

Onderwerp:

Adviezen burgerberaad versnellen energietransitie

Aanleiding:

In het beleidsakkoord 'Samen leven in Leiden' is opgenomen dat de gemeente Leiden een burgerberaad organiseert: 'We geloven in de innovatiekracht en creativiteit van de stad. We voeren daarom een 'Burgerberaad Energietransitie' in. In het burgerberaad nemen ingelote burgers plaats die aanbevelingen doen voor beleid. We willen een representatieve groep Leidenaars vragen hoe we de energietransitie kunnen versnellen. We denken dat dit tot goede ideeën zal leiden voor dit complexe vraagstuk en tot meer draagvlak. De komende tijd werken we het initiatief verder uit.'

Op 21 maart 2023 stelde de raad een voorstel vast (RV.23.0016) waarin onder andere de vraagstelling en het mandaat van het burgerberaad werden vastgesteld. Vervolgens organiseerde het college in het najaar van 2023 een burgerberaad over het versnellen van de energietransitie. Dit om de inwoners van Leiden op een vernieuwende wijze te betrekken bij het thema en om hun kennis te mobiliseren op een versnelling voor het dossier energietransitie. Het onderwerp van het burgerberaad is actueel en urgent. Het betrekken van inwoners bij het bedenken van oplossingen die bijdragen aan een schonere energie in de stad zorgt ook voor 'gedragen' oplossingen. Dat is belangrijk omdat inwoners een belangrijke rol hebben in het verminderen van de CO₂-reductie.

Doel:

Het doel van dit raadsvoorstel is het op een goede wijze invulling geven aan de adviezen van het burgerberaad. Het burgerberaad op zich had tot doel het versnellen van de energietransitie in Leiden en het vergroten van de betrokkenheid van de inwoners van Leiden bij deze energietransitie door inzet van een burgerberaad.

Kader:

Beleidsakkoord 'Samen leven in Leiden'
Uitvoeringsagenda Energietransitie 2020 -2023
Transitievisie Warmte
Regionale Energiestrategie
Raadsbesluit burgerberaad 8-6-2023
Adviezen Burgerberaad 9-12-2023

Overwegingen:

Het verloop van het burgerberaad energietransitie Leiden

Het burgerberaad is een democratisch vernieuwende wijze om inwoners te betrekken bij een politieke afweging. Na de voorbereiding en besluitvorming in de raad op 8-6-2023 is er een representatief burgerberaad samengesteld dat zich heeft verdiept in het vraagstuk van het versnellen van de energietransitie.

Ruim honderd deelnemers hebben vijf zaterdagen op het stadhuis meegedacht over de energietransitie. Zij hebben adviezen opgesteld waarover het burgerberaad op 9 december 2023 gestemd heeft. Tijdens de

laatste bijeenkomst van het burgerberaad zijn de adviezen overhandigd aan een vertegenwoordiging van het college en van de gemeenteraad.

De eerste twee zaterdagen waren bestemd voor kennismaken met elkaar, met het vraagstuk en het werken binnen een burgerberaad. Vervolgens werd er in wisselende groepen gewerkt aan de adviezen en op de laatste dag werd over de adviezen gestemd.

Het burgerberaad kende een deliberatieve opzet zoals kenmerkend en typerend is voor een burgerberaad. Dit houdt in dat met elkaar over de voorstellen wordt gesproken, niet om elkaar te overtuigen maar om tot een afgewogen en beargumenteerd advies te komen. De bijeenkomsten waren positief en oplossingsgericht, de sfeer binnen het beraad was goed. Het burgerberaad heeft steeds op een constructieve manier en in een veilige setting gewerkt.

Vraagstelling burgerberaad versnellen energietransitie

De door de raad vastgestelde vraagstelling aan het burgerberaad was: "Hoe kunnen wij als gemeente en bewoners sneller stappen zetten richting minder en schonere energie?" Het burgerberaad was vervolgens vrij om hier in haar advies op te reageren, zij bepaalde zelf wat van belang was of wat uitgewerkt diende te worden. Dit heeft ertoe geleid dat er ook adviezen over groen en mobiliteit zijn opgesteld.

De adviezen

Er zijn 29 adviezen door het burgerberaad opgesteld waarvan er uiteindelijk 24 zijn aangenomen door het burgerberaad. De adviezen zijn door de voorzitters voorzien van een nawoord waarbij zij de inzet van het burgerberaad verwoordden als:

"Een visie waarin Leiden alle kennis en kunde inzet om een echte voorloper te zijn en te laten zien dat de energietransitie haalbaar en betaalbaar is.

Om die toekomstvisie voor Leiden te realiseren zijn er praktische adviezen voor de korte termijn en ambitieuze adviezen voor de lange termijn. Sommige adviezen zijn wellicht mooi in lijn met wat je als gemeente al doet. En lijken dan met weinig moeite te realiseren. Maar als dat voor inwoners heel duidelijk was geweest, dan had het beraad er geen advies over gegeven. Er is bijvoorbeeld heel veel gesproken over communicatie en toegankelijkheid van informatie over de energietransitie. Daar ligt een grote behoefte. Mensen willen aan de slag, maar weten niet hoe. En mensen willen hun spaargeld in een keer goed uitgeven. Een verkeerde keuze, kost je als inwoner gewoon veel geld.

De kern van het advies werd na afloop door een van de deelnemers mooi verwoord: 'als de gemeente echt met ons advies aan de slag gaat, dan is dat een wezenlijke verandering ten opzichte van nu. Dan ga je als gemeente aan de ene kant echt het voortouw nemen en aan de slag met collectieve duurzame voorzieningen voor alle Leidenaren, zodat de energie-infrastructuur in de stad klaar is voor de toekomst. En aan de andere kant zorg je dat Leidenaren allemaal mee kunnen doen en ondersteun je initiatieven uit de samenleving maximaal.'

Dan maak je als gemeente dus duidelijke keuzes voor het collectief en benut je de energie in de samenleving. Dan bouw je aan een innovatieve en toekomstbestendige stad."

Het doel is bereikt

Het burgerberaad is zoals aangegeven met twee doelen opgezet: aan de ene kant het doel om de betrokkenheid van inwoners bij de energietransitie te vergroten en aan de andere kant om de energietransitie in Leiden te versnellen.

Voor het eerste doel, het vergroten van de betrokkenheid van inwoners bij de energietransitie, kunnen we stellen dat dit doel zeker bereikt is. Het enthousiasme van de vele deelnemers én van de stad om de

deelnemers kennis te laten maken met de diversiteit van het thema, was groot. De deelnemers hebben zich flink verdiept in de energietransitie, in de ontwikkelingen van de afgelopen jaren en in de richting en doelen waar de raad en het college naar toe werken. En dit is niet alleen op de 5 zaterdagen gebleken uit de constructieve en prettige sfeer rond het burgerberaad. Ook hebben veel deelnemers zich in eigen tijd, buiten de zaterdagen, verder verdiept in het thema. Daarmee zijn ruim 100 geïnteresseerde en betrokken inwoners ambassadeurs geworden voor de energietransitie en zijn indirect veel inwoners bereikt. Ook voor het vervolg heeft een aantal deelnemers aangegeven graag betrokken te willen blijven. Dit toont het enthousiasme en de grote mate van betrokkenheid bij de energietransitie.

Voor het tweede doel, het versnellen van de energietransitie, is het nog te vroeg om een conclusie te trekken of dit doel bereikt is. Het voorstel is namelijk om 12 adviezen op te nemen in de uitvoeringsagenda van het programma energietransitie. Dit betekent dat de helft van de adviezen direct een plek krijgt in de uitvoering en dat hier invulling aan wordt gegeven in het beleid of in (lopende) ontwikkelingen. Met de implementatie van deze adviezen bereiken we een grotere betrokkenheid en bereik van inwoners, creëren we meer draagvlak en versnellen we de energietransitie. Dat is een heel mooi resultaat, dat we zonder burgerberaad niet hadden bereikt.

Van de andere helft van de adviezen, vragen zes om nadere uitwerking. Deze adviezen zijn nog onvoldoende concreet om direct op te nemen in het uitvoeringsprogramma. Ook hier gaan we mee aan de slag. Nader onderzoek en verdieping zal uitwijzen of deze adviezen ook een plek krijgen in het uitvoeringsprogramma. En dan blijven nog zes adviezen over, waarvan het college nu aangeeft hier (nog) niet mee aan de slag te kunnen of willen. Dit heeft bijvoorbeeld te maken met de bevoegdheid van de gemeente of waar het college zich afvraagt of dit wel tot versnelling leidt. Het feit dat deze adviezen geen plek in het uitvoeringsprogramma krijgen, betekent niet dat deze adviezen geen betekenis hebben. De adviezen geven inzicht in daar waar de inwoners van Leiden vragen over hebben, oplossingen zien of kansen zien om waarde toe te voegen of te versnellen. We kunnen waar mogelijk en van toepassing in gesprekken met partners of andere overheden de lijn van deze adviezen onder de aandacht brengen en op de agenda zetten.

Interpretatie van en omgang met het advies en eindverslag

In het eindverslag van het burgerberaad (zie bijlage) staan 24 aangenomen adviezen van het burgerberaad en 5 adviezen die geen meerderheid hebben gekregen. In dit eindverslag is een toelichting op de werkwijze van het burgerberaad, een verantwoording van de samenstelling van het burgerberaad, het programma van de vijf bijeenkomsten en een nawoord door de voorzitters opgenomen.

De 24 adviezen die een meerderheid hebben gehaald zijn in dit raadsvoorstel voorzien van een reactie van het college. Deze 24 adviezen zijn ingedeeld in drie categorieën adviezen:

A Omarmen en opnemen in de Uitvoeringsagenda energietransitie;

Dit betreft de helft van de adviezen, twaalf stuks. Het college vindt dat deze adviezen bijdragen aan de versnelling en goed door de gemeente uitgevoerd kunnen worden doordat de adviezen passen bij het beleid of het beleid goed aanvullen. Bovendien vallen ze binnen de bevoegdheid van de gemeente. Deze adviezen kunnen wat het college betreft worden opgenomen in de uitvoeringsagenda energietransitie. De verantwoording van de uitvoering wordt vervolgens meegenomen in de jaarlijkse rapportage.

B Verdiepen en verder uitwerken

Dit betreft zes adviezen die interessante aanknopingspunten bieden om mee aan de slag te gaan en tegelijkertijd eerst nog een verdiepingsslag (uitwerking) nodig hebben, zowel inhoudelijk als financieel. Om die reden kunnen ze nog niet 1 op 1 in de uitvoeringsagenda opgenomen worden. Na verdieping en uitwerking legt het college het vervolg voor deze adviezen voor aan de raad.

C (Nog) niet omarmen

In deze categorie vallen adviezen waarin het college ziet dat ze niet binnen de gemeentelijke bevoegdheid vallen, waar we nog wachten op beleid vanuit het rijk of waarvan het college vindt dat ze onvoldoende doelmatig zijn als het gaat om het versnellen van de energietransitie. Waar mogelijk brengt het college de gedachte en lijn achter deze adviezen onder de aandacht.

Onderstaand is per categorie, per advies een korte samenvatting gegeven van het betreffende burgerberaad-advies. De volledige adviezen zijn te raadplegen in het *Eindverslag burgerberaad* (zie bijlage). In dit eindverslag hebben de adviezen ook een nummer, vergelijkbaar met de nummers van de adviezen hieronder.

Na de korte samenvatting volgt de reactie van het college. In deze reactie is waar mogelijk en van toepassing het verband gelegd met huidig beleid of ontwikkelingen.

A. Omarmen en opnemen in de Uitvoeringsagenda energietransitie

Het college gaat de volgende adviezen opnemen in de Uitvoeringsagenda energietransitie

1.3 Leiden durf!

Het advies van het burgerberaad

Er is behoefte aan centrale coördinatie tussen inwoners, de gemeente en andere belanghebbenden in de uitvoering en uitstraling van de energietransitie in Leiden. Het advies moedigt de gemeente aan om een leidende rol in te nemen en ruimte te bieden aan innovatie en initiatieven. Het idee is om een denktank te creëren met vertegenwoordigers van kennisinstellingen, inwoners en ondernemers.

Reactie college

De huidige structuur van de Leidse Warmtewissel (een samenwerking tussen gemeente en woningcorporaties) is een vorm waarin het advies wordt toegepast. Er worden diverse werkgroepen ingericht onder de Leidse Warmtewissel, gericht op onderwerpen als woningverduurzaming en bedrijven(terreinen). De diverse partners nemen deel aan deze werkgroepen of leveren een bijdrage. Ook kan informatie opgehaald worden bij kennisinstellingen en andere gemeenten. Met de stuurgroep van de Leidse Warmtewissel neemt de gemeente samen met partners een leidende rol in. Ook met Energiek Leiden geven we hier vorm aan, coördineren we de inzet en investeren we in samenwerking en kennisuitwisseling.

2.2 Gedragsverandering door doelgerichte communicatie

Het advies van het burgerberaad

Zoveel mogelijk Leidenaren bewust maken van de noodzaak en de mogelijkheden tot verduurzaming. Immers, als meer mensen meedoen aan de energietransitie, gaat het sneller. Het advies is meer doelgerichte communicatie. Het doel is meer kennis van energiemaatregelen en een daling van het energieverbruik. Hier zijn doelpercentages (zie bijlage voor het volledige advies met daarin de doelpercentages) per jaar aan gekoppeld.

Reactie college

Het college richt zich hier in de huidige communicatiestrategie ook op en zal hier de komende periode extra bewust mee bezig zijn. De communicatiestrategie voor de energietransitie richt zich de komende vier jaar op het algemeen informeren en activeren van alle inwoners, om zoveel mogelijk inwoners te informeren en bereiken.

Naast het bredere verhaal van de energietransitie ligt voor de komende 4 jaar de focus op vijf wijken binnen de gemeente. In deze vijf wijken (Leiden Zuidwest, Stevenshof, Merenwijk, Meerburg en

Waareiland/de Waard) start de gemeente met het gebiedsgericht werken aan de warmtetransitie volgens het Plan van Aanpak gebiedsgerichte warmtetransitie. Dit doen we door een zo genoemde doelgroepenbenadering, waarbij we heel gericht kijken welke inwoners er zijn en op welke wijze we iedereen het beste kunnen informeren en mee kunnen nemen in alle ontwikkelingen.

2.3 Van ontgroening naar vergroening; ook studenten kunnen energie besparen

Het advies van het burgerberaad

Extra aandacht voor studenten in particuliere studentenhuizen zodat zij ook meer bewuste keuzes gaan maken om energie te besparen. De gemeente zou direct aan de slag moeten om deze doelgroep te helpen. De nood is namelijk hoog gezien de positie van deze studenten: er is vaak een onzekere woonsituatie en financiële middelen zijn meestal beperkt. Gedacht wordt aan simpele oplossingen, adviezen en kleine maatregelen. Ook moet een communicatiecampagne ingezet worden om studenten beter te bereiken.

Reactie college

Extra aandacht voor de student is terecht en past ook binnen het gemeentelijk beleid. Deze doelgroep is belangrijk binnen de Leidse samenleving. Extra communicatie richting studenten is passend. Daarnaast is de wens dat / is gevraagd aan Energiek Leiden deze doelgroep in het jaarplan op te nemen. Een reeds lopende activiteit om studenten -en andere particuliere huurders- op dit vlak te ondersteunen is het Huurteam Leiden. Dit Huurteam wordt betaald door de gemeente en heeft ook de opdracht gekregen om huurders te ondersteunen bij verduurzamingsmaatregelen. Huurteam Leiden gaat in gesprek met de verhuurder en kan ook ondersteunen bij een eventuele rechtsgang. De pilot 'Leidse Pandbrigade' (**motie van de raad**) spoort misstanden op de particuliere huurmarkt op en heeft daarbij ook aandacht voor verduurzaming.

2.4 Het aanbieden van energiebesparende producten via de voedselbanken om energiearmoede tegen te gaan

Het advies van het burgerberaad

Mensen via de voedselbank energiebesparende producten aanbieden. Energiefixers zouden eventueel kunnen helpen bij het installeren ervan. Deze maatregel helpt tegen energiearmoede en verhoogt mogelijk de bewustwording bij deze doelgroep.

Reactie college

Dit advies sluit goed aan bij de recent vastgestelde Aanpak bestrijding Energiearmoede. Met relatief beperkte middelen kan veel effect bereikt worden om juist die groep te ondersteunen.

Het college onderzoekt om een opdracht te geven aan een lokale partij die is aangesloten bij de Taskforce Armoedebestrijding of aan het Leids Steunpunt Migranten (LSM). LSM heeft goed opgeleide energiecoaches in huis die ook maatregelen kunnen installeren. Communicatie kan lopen via de welzijnsorganisaties. De aanbevelingen uit een eerdere pilot bij de voedselbank (waarbij energiepakketten zijn uitgedeeld) worden meegenomen in deze aanpak.

2.5 Het ontzorgen van mkb'ers bij de energiebesparing

Het advies van het burgerberaad

Ondernemers kunnen meer bijdragen aan energiebesparing en CO₂-reductie. De gemeente moet hierin een rol gaan spelen, bijvoorbeeld door communicatie, advies op maat en door te helpen bij het aanvragen van subsidies en leningen. Het advies is om hiervoor een ambtenaar aan te stellen.

Reactie college

Dit past bij het voornemen om meer aandacht aan de doelgroep mkb te besteden.

Een medewerker met een divers takenpakket kan in samenwerking met Ondernemend Leiden aan de slag gaan voor deze doelgroep. De taken zijn: advisering van bedrijven, communicatie en informatievoorziening op en via verschillende platformen, helpen met subsidieaanvragen, het (helpen) opstellen en coördineren van projectaanpakken voor bedrijventerreinen en instellen van bijvoorbeeld een wisselbokaal. Daarnaast is de inzet om voor tien bedrijventerreinen haalbaarheidsstudies op laten stellen. Dit kan bedrijventerreinen ontzorgen en helpen bij het opzetten van een samenwerking gericht op verduurzaming.

3.2 Meer zonnepanelen op grote daken

Advies van het burgerberaad

Op meer grote daken zonnepanelen plaatsen. Zodat er meer groene zonne-energie in Leiden wordt opgewekt. Zonne-energie wordt daarmee toegankelijker, ook voor mensen zonder eigen dak. De gemeente moet volgens dit advies geschikte daken in kaart brengen (voor 2025), regie nemen en zoeken naar passende oplossingen.

Reactie college

Dit past bij gemeentelijk beleid.

Er wordt op dit moment al gewerkt aan een duurzaamheidskaart en mogelijk geschikte daken kunnen voor 2025 hierop in kaart zijn gebracht. Ook wordt al gewerkt aan het plan van aanpak 'Zon op dak 2026-2030'. Het advies past ook goed bij de uitvoering van de motie over het toepassen van de Zonneladder. En door een recente aanpassing in de Welstandsnota is het nu ook mogelijk om in de zuidelijke schil zonnepanelen op de (rode) daken te plaatsen. Hierdoor is er meer (dak)ruimte beschikbaar gekomen om zonne-energie op te wekken.

Er is ook een greendeal gesloten met Zon op Leiden. Zon op Leiden kan en wil een rol spelen in de opwek op grote daken. Vooralsnog blijkt het lastig om geschikte daken te vinden. Er zijn regelmatig financiële, technische of bouwkundige hordes te nemen voordat een eigenaar wil investeren. Daarom wil het college extra budget voor haalbaarheidsstudies beschikbaar stellen. Hiermee worden belemmeringen in beeld gebracht en kunnen maatregelen op die belemmeringen in beeld komen om het aantal zonnepanelen te vergroten en opwek van schone energie te versnellen.

3.5.1 High Five project rond basisscholen zorgen voor minder CO₂-uitstoot en hogere verkeersveiligheid

Het advies van het burgerberaad

Ouders en kinderen stimuleren om lopend of op de fiets naar school te gaan. Immers, als de auto niet gebruikt wordt voor dit soort ritjes, is er minder CO₂-uitstoot, betere doorstroming voor het overige verkeer (en dus nog minder CO₂-uitstoot) en bovendien verbetert de verkeersveiligheid rondom scholen. Het burgerberaad adviseert om het high five project hiervoor in te zetten. Deze aanpak is elders succesvol gebleken.

Reactie college

2024 is het 'Jaar van de voetganger' in Leiden. Met deze actie én met bijvoorbeeld het project 'Schoolbrengweek' van het Regionaal Ondersteuningsbureau Verkeersveiligheid Zuid-Holland en het project 'Op voeten en fietsen naar school' van Veilig Verkeer Nederland (VVN) stimuleren we ouders en kinderen lopend of fietsend naar school te gaan.

Om het halen en brengen op de fiets te stimuleren, proberen we bijvoorbeeld ook meer fietsparkeerplekken te maken en autoparkeerplaatsen te verminderen. Dit sluit aan bij de idee van dit advies.

3.8 Leiden als collectieve warmte regisseur

Het advies van het burgerberaad

In advies 3.8 stelt het burgerberaad dat er te weinig keuze is in aanbieders van collectieve warmtenetten. En zo'n monopolie geeft te veel risico op hoge kosten. Het burgerberaad wil daarom dat de gemeente meer controle en regie neemt, en dat collectieve warmtenetten in (voornamelijk) publieke handen blijven. Hierdoor blijft er grip op de betaalbaarheid en leveringszekerheid. Leiden moet een voortrekkersrol nemen en ambitie tonen, aldus het burgerberaad.

Reactie college

Het college stelt dat dit advies feitelijk betekent dat we ons aan de aanstaande wet collectieve warmte (WCW) moeten houden. Op dit moment werken we al volgens deze wet. We zetten ons daarmee in voor meer grip en publiek eigenaarschap als het gaat om de levering van warmte. Het advies van het burgerberaad geeft extra motivatie om deze lijn door te zetten. Het ligt echter niet binnen onze mogelijkheden om (natuurlijke) monopolie(s) te voorkomen. We kunnen er wel meer grip op krijgen.

De WCW borgt publiek eigenaarschap van 50% +1 van de aandelen. In de toekomst wordt een publiek integraal warmtebedrijf verantwoordelijk voor de levering van warmte in een warmtekavel. Dit kavel stellen wij als gemeente vast, maar het blijft een monopolie. Als gemeente kunnen we door de publieke rolneming wel meer grip krijgen op de maatschappelijke waarden.

De uitgangspunten voor publiek eigenaarschap in de aanleg van een collectieve warmte-infrastructuur worden op dit moment zowel binnen de Warmte Leidse Regio (WLR) als binnen de gemeente Leiden uitgewerkt. Uitgezocht wordt welke constructie het beste is om publiek eigenaarschap te borgen. Een voorstel wordt nog dit jaar voorgelegd aan de Leidse gemeenteraad.

3.9 Energiecentrale van Leiden verduurzamen

Het advies van het burgerberaad

Pleiten voor schone warmte voor de hele stad. Hiervoor is een grondige renovatie van de energiecentrale nodig. Een schonere energiebron moet de centrale op termijn CO₂-vrij maken.

Reactie van het college

Er zijn al geruime tijd gesprekken tussen het college en Uniper, de eigenaar van de centrale. Deze gesprekken gaan onder andere over de verdere verduurzaming van de centrale. Daarbij ligt het verduurzamen van de Uniper-centrale niet binnen de bevoegdheid van de gemeente. De centrale is immers van Uniper. We blijven het gesprek voeren. Zodra aanpassingen in plannen van Uniper vergunningsplichtig zijn, hebben wij als gemeente een toetsende rol als bevoegd gezag en kunnen we de uitgangspunten van het burgerberaad meenemen.

5.3 Burgerenergie benutten

Het advies van het burgerberaad

Het burgerberaad adviseert om burgerenergie beter te benutten door burgerinitiatieven beter te ondersteunen en faciliteren, onder andere door het aanstellen van een portefeuillehouder en een coördinator. Ook moeten dit soort duurzame burgerinitiatieven meer zichtbaar gemaakt worden, zodat inspiratie, draagvlak, kennisdeling en samenwerking bevorderd wordt. Het burgerberaad verwacht dat dit onder andere zal zorgen voor een meer actieve en positieve houding van gemeentebestuur, ambtenaren en burgers. En, zo stelt het burgerberaad, betrokkenheid bevordert de democratie en versnelt de energietransitie.

Reactie college

Dit advies over burgerenergie bevat, net als vele andere adviezen, enorm veel burgerenergie.

Energie waar we als gemeente graag op meeliften. Veel elementen uit dit advies worden overgenomen in de uitvoeringsagenda, omdat het goed past bij wat we al doen.

Een grote sprong ten aanzien van dit advies is onlangs gemaakt met de inzet van Energiek Leiden. Een belangrijk verbeterpunt vinden we het beter structureren van informatie over buurtinitiatieven via de site GaGoed.nl en de gemeentelijke site. Dit gaan we organiseren. Zodat op deze sites steeds een actueel en helder overzicht van alle burgerinitiatieven te vinden is. Het college ziet echter geen toegevoegde waarde om een portefeuillehouder burgerinitiatief in te stellen. De huidige portefeuillehouders participatie en energietransitie nemen deze rol al op zich. Ook kunnen we als gemeente niet naar buiten brengen welke initiatieven geen subsidie krijgen, dit in verband met de privacywetgeving. Vanzelfsprekend krijgen indieners wel een brief met de reden van afwijzing.

Graag benoemen we nog op welke manieren we op dit moment burgerinitiatieven ondersteunen en faciliteren.

- Er zijn diverse regelingen en subsidies mogelijk, met een totale waarde van ruim € 115.000,-. Zoals 'Samen aan de Slag', 'Circulair Verwaarden', en de subsidie 'Lokale Energie Initiatieven'.
- Verschillende regelingen, subsidies en activiteiten worden met de stad gedeeld via sociale media, Stadskrant, Stadsnieuws, persberichten en de website GaGoed.nl. Via deze kanalen worden ook successen gedeeld, bedoeld om te inspireren en motiveren.
- De gemeente organiseert jaarlijks het 'Energiedoenersevenement' en het evenement 'Leiden Meets Circulair' om het netwerk van burgerinitiatieven te versterken, kennis uit te delen en samenwerking te bevorderen.
- Er is een maandelijks spreekuur voor lokale buurtgerichte bewonersinitiatieven. En sinds kort is er dus een forse subsidie voor burgercorporatie Energiek Leiden beschikbaar gesteld. Hier werken nu een projectcoördinator en vijf buurtinitiatief-coaches. Er staat een vacature open voor een kwartiermaker warmte. Zij richten zich specifiek op het ondersteunen en faciliteren van buurt/burgerinitiatieven.

6.1 Verduurzaming door woningcorporaties

Het advies van het burgerberaad

Het burgerberaad vindt dat woningcorporaties meer moeten doen aan verduurzaming, zoals isolatie en het plaatsen van zonnepanelen. Immers; de huurders kunnen zelf niet veel doen. Terwijl we sociale huurders wel mee willen nemen in een inclusieve energietransitie. Het burgerberaad vindt dat bij de eerstvolgende prestatieafspraken tussen woningcorporatie en gemeente afgesproken moet worden om de energielabels omhoog te krijgen.

Reactie college

Een inclusieve energietransitie; dat is waar het college voor staat. Iedereen moet mee kunnen doen, dus ook sociale huurders. Gelukkig kunnen we stellen dat er al van alles wordt gedaan. Er zijn namelijk landelijk bindende afspraken gemaakt met woningcorporaties. Echter, deze afspraken liggen buiten de gemeentelijke bevoegdheid en de corporaties gaan zelf over hun vastgoedinvesteringen.

Wat we als gemeente wél doen is samenwerken met woningcorporaties en hen faciliteren en stimuleren om te verduurzamen, zodat we de verduurzaming kunnen versnellen. Met daarbij ook aandacht voor vocht- en schimmel problematiek. Het takenpakket hebben we al in de uitvoeringsagenda opgenomen en dit advies van het burgerberaad nemen we daarin mee.

We kunnen stellen dat de ambities van de Leidse woningcorporaties al stevig zijn en verder reiken dan de landelijk gemaakte afspraken. De gemeente zet zich in om deze ambities te helpen

realiseren. Zo zitten we met het team energietransitie aan tafel bij de woningcorporaties en we nemen deel aan de gesprekken over de prestatieafspraken 2025-2030. Waar we de verduurzaming ook helpen vlottrekken is bij zogeheten gespikkeld bezit. Dit zijn VvE's waar behalve particulier eigendom, ook de woningcorporatie woningen bezitten. We zien dat de verduurzaming in dit soort VvE's vertraging oploopt omdat de particuliere eigenaren nog niet altijd (in hetzelfde tempo) mee kunnen doen. In de gemeentelijke VvE-aanpak nemen we dit mee, met een subsidie op energierapporten, een loket, een verduurzamingssubsidie en procesbegeleiding (zie ook de reactie op advies 6.2).

6.2 Gemeente helpt bij energietransitie VvE's

Het advies van het burgerberaad

Het burgerberaad stelt in dit advies vast dat het proces van verduurzamen moeizaam is voor VvE's. Terwijl in Leiden wel veel woningen onderdeel zijn van een VvE. Daarom dringt het burgerberaad aan op een faciliterende en stimulerende rol van de gemeente, met het stappenplan en een coach (1). Ook moet de gemeente woningcorporaties dwingen een actievere rol in te nemen (2). Tot slot zouden er 0-procentleningen moeten komen voor eigenaren met een krappe beurs (3).

Reactie college

Deel 1 van dit advies is goed uitvoerbaar en nemen we op in beleid. Deel 2, woningcorporaties dwingen een actieve rol in te nemen, is niet uitvoerbaar. Immers, er zijn reeds landelijk gemaakte afspraken met corporaties. Het derde onderdeel van dit advies, de 0-procentleningen gaan we onderzoeken.

We werken op dit moment aan een gemeentelijke VvE-aanpak. Een website, een loket en een mogelijkheid om een procesbegeleider aan te vragen zijn daar onderdelen van. De waardevolle adviezen van het burgerberaad nemen we vanzelfsprekend mee in de ontwikkeling van dit beleid. Als het gaat om gespikkeld bezit -als ook een woningcorporatie onderdeel uitmaakt van een VvE- kan en zal de gemeente nog steeds een faciliterende rol spelen. De mogelijkheden voor een 0-procentlening voor eigenaren met een kleine beurs gaan we onderzoeken. We moeten dan bepalen wanneer men aanspraak zou mogen maken op zo'n lening en om hoeveel eigenaren dit gaat. Dit is ook belangrijk om de gedeelde rentekosten te kunnen bepalen. Ook moet onderzocht worden of SVn (Stimuleringsfonds Volkshuisvesting Nederlandse gemeenten) of het warmtefonds zo'n lening beschikbaar heeft en of we daar een verordening voor kunnen vaststellen.

Overigens moet vermeld worden dat er op dit moment bij het warmtefonds een lening voor VvE's beschikbaar is tegen het reguliere tarief. SVn biedt een lening tegen een lager -maar nog niet vastgesteld- tarief.

B. Verdiepen en verder uitwerken

Het college gaat de volgende adviezen financieel en inhoudelijk uitwerken:

1.2 De gemeente als rolmodel

Het advies van het burgerberaad

Dit advies stelt dat de gemeente Leiden meer een rolmodel moet vervullen. Het moet meer zichtbaar worden dat Leiden voorop wil lopen, en duurzaam en circulariteit belangrijk vindt. Dat zou moeten bijdragen aan het gevoel dat individuele inspanningen van bewoners er ook toe doen. Je creëert draagkracht en draagvlak. Het advies stelt verschillende oplossingen voor die hieronder als punten 1.2.1 tot en met 1.2.5 worden opgenoemd.

Reactie college

Het college ziet kansen om met dit advies de gemeente meer als rolmodel neer te zetten. Binnen dit

advies zijn door het burgerberaad eigenlijk vijf losse adviezen (1.2.1 tot en met 1.2.5) genoemd. Bijna allemaal zijn ze uitvoerbaar, en waar dat kan gaan we het doen. Het vergt echter wel extra inzet en onderzoek. Om de vijf waardevolle adviezen recht te doen, bespreken we ze apart (cursief).

1.2.1 Stimuleren van duurzaamheid op gemeentelocaties.

Op verschillende manieren wordt reeds duurzaamheid gestimuleerd op gemeentelijke locaties, denk aan scheiden van afval, energiezuinige gebouwen, vegetarische opties in de kantine, en aandacht voor duurzaamheid bij verbouwingen. Dit alles past ook binnen de gemeentelijke doelstellingen. Natuurlijk is er ruimte voor verbetering, ook voor meer zichtbaarheid zodat de gemeente haar positie als rolmodel meer inneemt. Voor het stimuleren van duurzaamheid op gemeentelocaties is onderzoek en een Plan van Aanpak nodig. Dit gaan we doen.

1.2.2 Reclames moeten voldoen aan kernwaarden van de energietransitie.

Wat betreft dit punt stelt het college dat het op dit moment niet haalbaar is om alleen reclames toe te staan die voldoen aan de kernwaarden van de energietransitie. Dit vanwege lopende contracten en het ontbreken van wettelijke basis en politiek draagvlak (zie verloop eerdere moties en raadsvragen). Het opbreken van contracten leidt bovendien tot grote financiële verliezen: geld dat niet meer besteed kan worden aan zaken van publiek belang. Daarnaast zet het de relatie met de exploitatiepartij onder druk. Een mogelijke aanpassing kan plaatsvinden bij het vernieuwen van contracten in 2035/2039.

1.2.3 Bij aanbesteding van (ver)bouwprojecten houdt de gemeente zich aan energietransitiedoelen en draagt dat uit.

Voor aanbestedingen van (ver)bouwprojecten neemt de gemeente de energietransitiedoelen reeds in acht, bijvoorbeeld door aanvullende eisen en criteria op te nemen in de aanbesteding. De zichtbaarheid van duurzame (ver)bouwprojecten kan wel verbeterd worden. Dit gaan we organiseren.

1.2.4 De gemeente bewijst dat ze de energietransitie belangrijk vindt door aanwezig te zijn bij burgerinitiatieven.

Zowel ambtelijk als bestuurlijk is de gemeente al regelmatig aanwezig bij burgerinitiatieven, bijvoorbeeld volgens het Plan van Aanpak Warmtetransitie. Daarnaast is de dagelijkse begeleiding en het aanjagen van nieuwe burgerinitiatieven belegd bij Energiek Leiden. Ook zijn er subsidieregelingen beschikbaar, zoals 'circulair verwaarden' en 'Lokale Energie Initiatieven'. In de uitvoeringsagenda nemen we op dat er meer zichtbaarheid en ruchtbaarheid aan wordt gegeven.

1.2.5 De gemeente is transparant richting haar burgers over de mogelijkheden en actuele ontwikkelingen met betrekking tot de energietransitie.

Dit advies past goed bij het gemeentelijk beleid en visie ten aanzien van transparante communicatie. De techniek en de ontwikkelingen in het veld gaan echter snel. We blijven ons inzetten om duurzame mogelijkheden en actuele ontwikkelingen te vertalen naar begrijpelijke communicatie voor heel Leiden.

Als conclusie geeft het college aan dat de adviezen kunnen bijdragen aan het beeld van de gemeente als rolmodel. De uitzondering is het reclamebeleid waarbij financieel verlies en druk op de relatie met exploitanten een implementatie van dit advies op korte termijn onwenselijk maakt.

2.1 Energieloket: informatie toegankelijk voor iedereen

Het advies van het burgerberaad

De huidige informatievoorziening is onvoldoende bereikbaar en te versnipperd, stelt het

burgerberaad in dit advies. Zij vindt dat de gemeente hierdoor kansen laat liggen om bewoners te betrekken bij de energietransitie en om klimaatimpact te maken. Daarom is het advies informatievoorziening meer toegankelijk te maken voor alle bewoners: laagdrempelig en rekening houdend met alle doelgroepen. Dit kan met een centraal toegankelijk informatiepunt in het gemeentehuis of in Level, dat online, telefonisch en offline bereikbaar is. Ook pleit het burgerberaad voor voldoende aanspreekpunten op wijkniveau.

Reactie college

Doel van het advies is alle inwoners betrekken bij de energietransitie en klimaatimpact. De visie op hóé dat moet gebeuren verschilt. Daarom gaan we onderzoeken of en hoe de voorgestelde werkwijze het betrekken van inwoners en de informatievoorziening kan verbeteren.

Op dit moment zijn er veel verschillende loketten in de stad waar mensen terecht kunnen voor informatie en hulp als het gaat om alle aspecten van de energietransitie (ook energiebesparing, isolatie en subsidiemogelijkheden bijvoorbeeld). Dit is een bewuste keuze. Op deze manier benutten we juist de energie, de kennis en de kracht in de stad. Er is in Leiden een hecht en deskundig netwerk van organisaties, samenwerkingsverbanden en vrijwilligers die op verschillende manieren mensen bijstaan. Deze partners komen tot in de haarvaten van de wijk, spreken allemaal andere doelgroepen aan en zijn dus makkelijk bereikbaar voor inwoners. Als gemeente subsidiëren en ondersteunen we dit netwerk. Denk aan energiecoaches, de buurtinitiatief coaches van Energiek Leiden, het energieloket mborijnland, de mobiele energiepunten, de energiekaravaan, spreekuren van Includio, de spreekuren en acties van Leids Steunloket Migranten, de 'fixdagen' door Energiefixers071 en andere organisaties, etc. Daarnaast kunnen mensen terecht bij het onafhankelijk online Duurzaam Bouwloket voor advies op maat. Dit loket houdt ook alle landelijke ontwikkelingen bij, wat de gemeente veel werk scheelt. Leidse initiatieven zetten zij ook op hun site. De groene Menukaart en de site GaGoed bieden informatie en inspiratie. Daarnaast is er ook een loket in oprichting: het VvE-loket. Let wel: deze opsomming is niet uitputtend.

Er wordt dus reeds op verschillende manieren (offline en online), passend bij een doelgroep, hulp en inspiratie geboden. Bij voorkeur laagdrempelig in de wijk en zelfs aan huis. Waar we ons in ieder geval voor gaan inzetten, is om dit netwerk beter vindbaar en bereikbaar te maken. Zodat inwoners de geboden hulp en informatie ook daadwerkelijk kunnen vinden. Hiervoor gaan we de gemeentelijke website GaGoed door ontwikkelen. Zodat inwoners een duidelijk handelingsperspectief krijgen en de weg naar een geschikt loket kunnen vinden. Er moet een beter overzicht komen met wat alle mogelijkheden zijn.

Wat er nog niet is, en wat het burgerberaad adviseert, is een fysiek vast loket, een telefonisch spreekuur en een app. Als we een fysiek punt (met spreekuur en app) willen inrichten, moet dat aanvullend zijn op de reeds geboden kanalen. We willen het zorgvuldig opgebouwde en goed werkende netwerk namelijk niet verloren laten gaan. Daarnaast moet opgemerkt worden dat er heel veel kennis in huis moet zijn om één loket voor alle doelgroepen te kunnen bedienen. Of een app noodzakelijk is, is nu lastig in te schatten. Als een site een goed overzicht en helder handelingsperspectief biedt, is een app wellicht niet nodig.

Conclusie: we zorgen dat het bestaande netwerk beter vindbaar wordt. En we gaan onderzoeken of zo'n fysiek punt, spreekuur en app een toevoeging kan zijn. Daarbij moet aandacht zijn voor hoe de verschillende kanalen ontwikkeld worden, maar ook hoe ze up-to-date, bemensbaar en vindbaar worden.

3.1 Gebruik aquathermie en geothermie bevorderen

Het advies van het burgerberaad

Het burgerberaad adviseert een gemeentelijk onderzoek naar de verschillende warmtebronnen in de stad. Immers, we moeten van het gas af, willen niet afhankelijk zijn van externe commerciële partijen en er is nu te weinig keuzevrijheid aan warmtebronnen. Met een onderzoek wordt meer inzichtelijk wat de diversiteit aan bronnen is, kan er beter gebruik gemaakt worden van wat er op lokaal niveau beschikbaar is en worden we minder gevoelig voor prijsschommelingen. En als het goed is, levert dit ook meer betrokkenheid van burgers op.

Reactie college

Het burgerberaad vraagt aandacht voor een onderzoek naar warmtebronnen. Het is belangrijk om de diversiteit aan bronnen te benutten en per wijk of buurt te zoeken naar de beste oplossing. Het uitvoeren van dit advies past dus in ons gemeentelijk beleid. In onze reactie op advies 5.4 komen we terug op de mogelijkheid van een volledig bronnenonderzoek voor de hele stad; omdat dit onderzoek ook nodig is om te werken aan kleinschalige warmtenetten. Hier willen we graag ingaan op wat we al doen op het gebied van aquathermie en geothermie.

Op dit moment wordt al onderzocht hoe we in de toekomst in (en rondom) Leiden geothermie tot ontwikkeling kunnen brengen. Dit onderzoek wordt uitgevoerd door een commerciële partij. Het gebruik van aquathermie wordt onderzocht binnen de gebiedsaanpak. Dit gaat dan over de RWZI's als bron voor de Merenwijk en Leiden Zuidwest, en de Rijn als bron voor het Waardeiland.

5.1 Elke wijk heeft een passende vorm van energieopslag

Het advies van het burgerberaad

Het burgerberaad wil met dit advies bereiken dat iedere wijk een passende vorm van warmteopslag krijgt. Hiermee kan het overschot aan warmte in de zomer, na opslag, in de winter alsnog gebruikt worden. Dit zorgt voor minder warmteverlies en minder gebruik van andere vormen van energie. De gemeente wordt opgeroepen om te starten met diverse proefprojecten, draagvlak te verwerven en burgers te laten participeren. En om te investeren en faciliteren bij het aanleggen van de nodige infrastructuur.

Reactie college

Het college gaat mogelijke innovatieve toepassingen om warmte op te slaan onderzoeken.

Het is niet aan de gemeente om dergelijke systemen aan te leggen. Hier zijn andere partijen voor aan zet, denk aan een warmtebedrijf of een projectontwikkelaar. We willen het wel stimuleren en aanjagen en kunnen als aanbestedende partij bepaalde eisen stellen. Maar we kunnen niet sturen op de technische invulling. Ook heeft de gemeente een gedeelde bevoegdheid in dit soort projecten, naast die van de provincie.

Wat op dit onderwerp nog goed is om te vermelden, is dat warmteopslag een onderdeel vormt binnen de gebiedsaanpak. In startwijken (Leiden Zuidwest, Merenwijk, Meerburg, Waardeiland/de Waard) wordt onderzocht wat de beste warmteoplossing per wijk is. Als warmteopslag onderdeel is van de oplossing met de laagste maatschappelijke kosten, past het binnen de huidige projecten.

5.2 Pilots voor delen van stroom

Het advies van het burgerberaad

Het burgerberaad merkt op dat door zonnepanelen opgewekte stroom niet altijd door de eigenaar wordt gebruikt. Het advies stelt dat als het overschot terug geleverd wordt, er netcongestie kan optreden. Het burgerberaad wil dat deze lokaal opgewekte stroom direct beschikbaar komt voor

iedereen en dat formele barrières daarin worden weggenomen. Hiertoe zou de gemeente lokale pilots moeten ondersteunen en deze als proefballon gebruiken om de huidige wet- en regelgeving te versoepelen. Het op deze manier delen van energie levert sociale cohesie op. Ook adviseert het burgerberaad de gemeente om te investeren in het aanpassen van de infrastructuur.

Reactie van het college

Netcongestie is inderdaad een steeds groter wordend probleem en pilots met delen van stroom zouden kunnen helpen bij de oplossing. Het college neemt dit advies ter harte en gaat onderzoeken of het zin heeft om, samen met de netbeheerder en inwoners, te experimenteren met het delen van stroom.

Het onderzoek zal wel rekening moeten houden met een aantal beperkende factoren. Zo is het goed om het onderscheid te maken tussen de huidige problematiek met netcongestie op middenspanning (grootverbruiker niveau) en de (nog) niet bestaande netcongestie op laagspanning (bewoner niveau). De impact van (onderzoek naar) oplossingen op het niveau van laagspanning is mogelijk beperkt en bovendien gaat het om een lang en intensief traject.

Ook is het aanpassen van de infrastructuur een bevoegdheid van de netbeheerder, niet van de gemeente. Bovendien is energie (met burelen) delen in strijd met de huidige Elektriciteitswet. Een andere beperkende factor is de sterke afhankelijkheid van de netarchitectuur. De werkbaarheid van een eventuele pilot zal dus steeds per wijk, gebied of initiatief getoetst moeten worden op haalbaarheid.

Gezien de beperkingen zoals hierboven genoemd, zal het onderzoek zich het beste kunnen richten op het creëren van zogeheten decentrale energiesystemen die opereren vanuit een collectief. Bijvoorbeeld een groepsovereenkomst of een andere contractvorm. Het gemeentelijk regieteam netcongestie gaat hiermee aan de slag met netbeheerder Liander. Dit regieteam netcongestie concentreert zich op dit moment op middenspanning, en is vooral in gesprek met bedrijven en grootgebruikers. Zo is er op dit moment een onderzoek gaande naar een collectief energiesysteem in Leiden Bio Science Park. De uitkomsten hiervan zullen van essentieel belang zijn om deze aanpak mogelijk ook op andere plekken in de stad toe te passen.

5.4 Groot inzetten op kleinschalige warmtenetten

Het advies van het burgerberaad

Het burgerberaad adviseert de gemeente om op wijkniveau kleinschalige warmtenetten te ontwikkelen door zelf het initiatief te nemen of door coöperaties te stimuleren. Immers, we moeten van het gas af en het huidige Leidse warmtenet biedt geen keuzevrijheid. Met kleinschalige warmtenetten komt er meer keuze, het vergroot de bewustwording en er komt meer invloed voor inwoners. Met kleinschalige warmtenetten kan ook de restwarmte van lokale warmtebronnen zoals ziekenhuizen en zwembaden gebruikt worden. Aquathermie en lokale warmteopslag (zie advies 3.1) kan hier ook voor ingezet worden. Het burgerberaad adviseert de gemeente om het rapport 'Energie door Perspectief' hiervoor te gebruiken.

Reactie van het college

Het advies past binnen het gemeentelijk beleid én bij het uitvoeren van de motie 'Faire kans voor warmte initiatieven'. Wij gaan dit advies verder inhoudelijk en financieel uit laten werken. We geven hier graag een korte vooruitblik.

Wat het college betreft is een bronnenonderzoek nodig, een stadsbrede studie naar duurzame warmtebronnen. Dit ligt ook in onze bevoegdheid. Deels is dit onderzoek al gedaan, maar het moet voor dit doeleinde verder worden uitgebreid.

Naast potentiële warmtebronnen is het belangrijk om inzicht te krijgen in mogelijke afnemers van bronnen. De uitkomsten van zo'n onderzoek geven de gemeente en lokale initiatieven inzicht in

welke bronnen de moeite waard zijn om te (laten) ontwikkelen. Aan de hand van de resultaten kunnen we een inschatting maken van de meest kansrijke combinatie van bronnen en afnemers. Het is ook een optie om als gemeente projecten te ontwikkelen en (blokken) woningen aan te sluiten. Maar zoals gezegd, onderzoek moet uitwijzen wat de beste opties zijn. Daarnaast zien we inderdaad een rol voor de gemeente in het stimuleren van coöperaties en het aanjagen van de ontwikkeling van lokale warmtenetten. We doen dit graag in samenwerking met de coöperatie Energiek Leiden, die met subsidie van de gemeente werkt en buurtinitiatief coaches en een warmte coördinator in huis heeft. Op het Waardeiland/De Waard werken we al samen met stichting Energietransitie de Waard en Waardeiland (SEDWW) aan onderzoeken naar een kleinschalig warmtenet. Van deze ervaringen willen we leren. Opgemerkt moet worden dat de daadwerkelijke realisatie van een lokale warmtevoorziening steeds een verantwoordelijkheid is van de afnemer/de coöperatie.

Waar we wel rekening mee moeten houden bij het uitwerken van de plannen, is dat er landelijk nog niet veel voorbeelden zijn van kleinschalige en betaalbare buurtwarmtenetten in de bestaande bouw.

C. Niet Ormanen

Het college stelt voor geen opvolging te geven aan de volgende adviezen:

1.1 Waardenkader voor beleid en adviezen energietransitie

Het advies van het burgerberaad

Dit advies stelt dat bij de energietransitie verschillende en soms strijdige belangen spelen. Daarom is er volgens het burgerberaad een waardenkader gewenst zodat plannen en adviezen voor de energietransitie daaraan getoetst kunnen worden. Voorgestelde kernwaarden zouden zijn: maatschappelijk draagvlak, realistische haalbaarheid (financieel, juridisch en technisch), uitvoerbaarheid en toekomstbestendigheid.

Reactie college

Het voorstel is uitvoerbaar, maar we kiezen ervoor om het bestaande toetsingskader en de richtlijnen van de VNG aan te houden. Het bestaande toetsingskader richt zich op betaalbaarheid, betrouwbaarheid en duurzaamheid. Daarnaast is er recent een nieuw pakket van randvoorwaarden door de VNG opgesteld. Hierbij belangrijke onderdelen zijn een goed georganiseerd speelveld en het op orde zijn van de uitvoeringskracht van de gemeente. Verder worden haalbaarheid, betaalbaarheid en rechtvaardigheid genoemd, net als vertrouwen en samenwerking. Ook koers houden richting 2050 is belangrijk in de VNG-lijn.

Een nieuw kader zal niet voor veel verschil in de uitvoering zorgen en ook niet zorgen voor een versnelling in de energietransitie.

Wel werken we de genoemde toetsingscriteria voor een onderdeel van de energietransitie, namelijk de warmtetransitie, verder uit in een beleidsmatig kader.

3.4 Groene leefomgeving als DOEL!

Het advies van het burgerberaad

Volgens het burgerberaad is Leiden een versteende stad en moet de gemeente meer regie voeren op een gezonde balans tussen verstening en groen. Er moet een groennorm ontwikkeld worden en het bevorderen van biodiversiteit wordt een belangrijk criterium. De ambitie van het burgerberaad is dertig procent meer groen dan nu het geval is, binnen tien jaar. Dit is namelijk belangrijk voor de CO₂-reductie en voor de kwaliteit van leven voor mens en dier. Het leidt ook tot minder hittestress, betere luchtkwaliteit en meer woongenot.

De reactie van het college

Zowel lokaal als landelijk is er veel inspanning op dit thema en we onderschrijven het belang van groen. We willen aansluiten op een aantal landelijke ontwikkelingen, bijvoorbeeld op de handreiking 'Groen in en om de stad' vanuit het ministerie van BZK. We vinden het niet efficiënt en niet wenselijk om vooruitlopend op deze handreiking als gemeente zelf een groennorm op te stellen.

Naast de BZK-handreiking, die nog in ontwikkeling is, zijn er ook andere instrumenten die richtlijnen bieden over groen in de stad. Bijvoorbeeld de Maatlat Klimaatadaptief Bouwen, de richtlijnen toekomstbestendig bouwen en de richtlijnen Klimaatadaptief bouwen van de provincie Zuid-Holland. We blijven de ontwikkelingen in de gaten houden en onderzoeken of deze voor Leiden toepasbaar zijn.

En als we het hebben over het meten van groen in de stad: in het recente verleden hebben we geprobeerd de hoeveelheid groen in de stad inzichtelijk te maken, bijvoorbeeld met de groenrapportages en de bomenmonitor. Dit bleek makkelijker gezegd dan gedaan. Daarom houden we de (technologische) ontwikkelingen in de gaten, die dergelijk onderzoek beter mogelijk maken. Tot slot: vergroenen, meer biodiversiteit en natuurinclusief inrichten en beheren van de stad zien we als een van onze belangrijke opgaven. Daarom is hier ook aandacht voor bij alle ontwikkelingen in de stad. Deze maken we concreet via bijvoorbeeld de agenda Autoluwe Binnenstad: Ruimte voor een groen, vitaal Leiden die in 2021 is vastgesteld.

Maar ook via de duurzame wijkvernieuwingen, groene kansenkaart en de Tweede Groene Ring.

We hebben echter ook een grote woningbouwopgave en tussen die twee opgaves moeten we een balans vinden. Hoe we dit doen staat omschreven in de Omgevingsvisie, waarin we fors inzetten op de versterking van de groenstructuur en vergroenen waar mogelijk. In de Omgevingsvisie is ook het Groen-Blauwe raamwerk opgenomen waarin de leefbaarheid van de stad aandacht krijgt.

3.5.2 Gratis CO₂-neutrale shuttlebus

Het advies van het burgerberaad

Het burgerberaad wil de CO₂-uitstoot verminderen door een gratis CO₂-neutrale shuttlebus in het leven te roepen. Er zijn namelijk te veel verkeersstromen die ook te vaak ongescheiden en ongereguleerd zijn. En het aantal bewoners groeit terwijl de infrastructuur niet meegroeit. En, stelt het burgerberaad, minder doorstroom is meer uitstoot. De opbrengsten van deze shuttlebus -in combinatie met parkeerfaciliteiten buiten de binnenstad en een verder CO₂-neutraal buspark, zijn legio, stelt het burgerberaad. Denk aan betere luchtkwaliteit, verlaging CO₂-uitstoot, hogere fiets- en wandelveiligheid en verbetering van leefbaarheid.

Reactie van het college

De uitvoering van dit advies behoort niet tot de mogelijkheden van een gemeente. Dergelijk vervoer zou namelijk neerkomen op oneigenlijke staatssteun. Bovendien is het strijdig met de openbaar vervoer concessie. De bevoegdheid over het openbaar vervoer ligt bij de concessieverlener en dat is de provincie. Daarom kan de het college geen opvolging geven aan dit advies.

Het voorstel van het burgerberaad past wél bij de gemeentelijke ambitie voor parkeren op afstand en PenR-plekken (Park and Ride). Dit kan wel gratis, maar kost geld. Een pendeldienst of OV kan worden ingekocht bij de vervoermaatschappij. Hiertoe moet een concurrerend tarief worden ingesteld voor parkeren in combinatie met het voor- en natransport. Denk aan hoe dat nu georganiseerd wordt op het Haagwegterrein met stichting Stadsparkerplan. Gezien onze ambitie voeren we overleg met Stadsparkerplan en met de provincie (en de concessiehouder Arriva en straks Qbuzz over vervoer van en naar (toekomstige) PenR-plekken. Dit is dan geen gratis maar wel goedkoop vervoer.

Wat betreft de emissie van het buspark: alle stadsbussen zijn reeds emissieloos en in de periode vanaf eind 2024 gaan ook alle andere bussen zonder emissie rijden.

3.7 Privéverhuurders moeten meer bijdragen bij verduurzaming

Het advies van het burgerberaad

Het burgerberaad wil dat zoveel particuliere huurwoningen verduurzaamd worden. Maar de kosten hiervoor mogen niet terechtkomen bij de huurders. Daarom wil het burgerberaad dat de gemeente op korte termijn regels opstelt zodat de privéverhuurder deze kosten moet betalen.

Reactie van het college

Als een verhuurder zijn pand niet onderhoudt en verduurzaamt, is de huurder de dupe. Hij zit dan met hoge energiekosten en tochtig, niet comfortabel huis. Echter, de manier waarop het burgerberaad adviseert te handelen, is niet aan de gemeente maar aan de rijksoverheid. Wij kunnen dit advies dan ook geen navolging geven.

De rijksoverheid heeft regels en subsidieregelingen opgesteld om particuliere verhuurders te stimuleren hun bezit te verduurzamen. De regel is dat woningen met een energielabel E, F of G vanaf 2030 niet meer verhuurd mogen worden. De gemeente zet zich, binnen de mogelijkheden die er zijn, in voor de verduurzaming van particuliere huurwoningen door privéverhuurders. Een kort overzicht van de manieren waarop we dit doen.

- Onlangs is de Wet goed verhuurderschap ingesteld. Met deze wet heeft de gemeente de bevoegdheid gekregen extra eisen te stellen aan verhuurders. Dit doen we ook.
- De pilot De Leidse Pandbrigade richt een toezichts- en handhavingstraject in waarbij verduurzaming als onderdeel wordt gekoppeld aan achterstallig onderhoud. Er is namelijk nog geen mogelijkheid om via het Bouwbesluit handhavend op te treden in relatie tot verduurzaming. Daarom wordt verduurzaming gekoppeld aan achterstallig onderhoud, zodat dit belangrijke aspect toch meegenomen wordt. Als er een aanschrijving van de verhuurder door toezichthouders wordt gecontroleerd, wordt dit moment aangegrepen om pandeigenaren te stimuleren om te verduurzamen.
- Een huurder die hulp wil bij het gesprek met de verhuurder kan zich laagdrempelig melden via het Meldpunt van Huurteam Leiden. Als een gesprek met de verhuurder niet voldoende is, ondersteunt Huurteam Leiden de huurder bij een eventuele rechtsgang om verduurzaming af te dwingen. Het Huurteam Leiden kan verhuurders helpen een verduurzamingsplan op te stellen en zorgt dat een eventuele huurverhoging eerlijk is. Gemeente Leiden financiert Huurteam Leiden.

4.1 Leiden leidend in vergroenen

Het advies van het burgerberaad

De gemeentelijke visie op groen moet ambitieuzer. Dat stelt het burgerberaad in dit advies, dat aansluit bij advies 3.4. Bij deze ambitie van 'meer groen' horen doelen als meer impact van vergroening, een groennorm, meer regie bij nieuwbouw en herinrichting, andere aanplanting en stimulering van biodiversiteit. Als oplossingen worden onder andere genoemd: verticaal groen, tegels wippen, grotere boomspiegels en hogere bomen en het stimuleren van vergroening door particulieren. En zeker op plekken met een hoge CO₂-uitstoot (Willem de Zwijgerlaan/Rijnlandroute) hoort volgens het burgerberaad meer groen, bijvoorbeeld in de vorm van een groene wal.

Reactie van het college

De genoemde inspanningen in dit advies zijn opgenomen in het uitvoeringsprogramma en worden dus (nu en komende jaren) al uitgevoerd. Leiden wordt al zichtbaar groener door dit beleid. Zie ook de toelichting hieronder. Daarom is het volgens het college niet gewenst om dit advies uit te voeren. Dit standpunt heeft ook te maken met diverse landelijke ontwikkelingen die we willen afwachten (zie reactie bij advies 3.4).

Vanzelfsprekend lichten we graag toe wat de gemeente nu al doet. Een duurzaam, groen en leefbaar Leiden staat centraal in zowel het beleidsakkoord 'Samen leven in Leiden' als in de Omgevingsvisie

Leiden 2040 'Stad van ontdekkingen en kloppend hart van de regio'. Groen is van onschatbare waarde als we willen dat iedereen zich thuis voelt en gezond kan leven.

Ook de titel van het uitvoeringsprogramma 2023-2026 maakt helder wat onze ambities zijn: 'Leiden biodivers en klimaatbestendig: samen maken we Leiden groener, gezonder en klaar voor de toekomst'. In dit uitvoeringsprogramma beschrijven we de inspanningen die we uitvoeren om deze ambitie waar te maken. De in het burgeradvies genoemde oplossingen staan ook in dit uitvoeringsprogramma. Met het project Samen aan de Slag stimuleren we de aanleg van onder andere geveltuintjes en boomspiegels. Er zijn al meer dan 4.000 convenanten gesloten met inwoners. Ook stimuleren we het vergroenen van tuinen door aan te sluiten op landelijke campagnes en het ophalen van de 'gewipte' tegels.

6.3 Huurprijs koppelen aan energielabel

Het advies van het burgerberaad

Het burgerberaad constateert in dit advies dat veel huurwoningen niet duurzaam zijn, terwijl eerlijk, betaalbaar en duurzaam huren het doel is. Het burgerberaad pleit voor een positieve en realistische prikkel voor de verhuurder om te verduurzamen. De verhuurder moet zien dat er op korte termijn inderdaad kosten zijn voor het isoleren en verduurzamen, maar dat die op de lange termijn terugverdiend kunnen worden. Het burgerberaad adviseert een principe te hanteren dat erop neerkomt dat een slecht geïsoleerd huis -met een slecht energielabel- slechts een lage kale huur mag hebben. Is een huis goed geïsoleerd en heeft het een goed energielabel, dan mag de kale huur omhoog. Als deze prikkel werkt, worden meer huurhuizen verduurzaamd en hebben huurders meer wooncomfort zonder extra kosten. Het burgerberaad merkt op dat de landelijke wetgeving wel in acht genomen moet worden.

Reactie college

Huurders moeten eerlijk, betaalbaar én duurzaam kunnen wonen. De gemeente wil ook dat meer huurhuizen een goed energielabel hebben. Maar uitvoering van dit voorstel ligt niet binnen de bevoegdheden van de gemeente. We kunnen dit advies dus niet uitvoeren.

We lichten graag toe hoe we de Leidse (particuliere) huurder bijstaan op dit punt. Want wat we aan bestaande mogelijkheden kunnen doen, doen we ook zo veel mogelijk.

Als een particuliere huurwoning slecht geïsoleerd is, of als er weinig duurzame maatregelen zijn genomen, dan valt de zogeheten WWS-puntentelling lager uit. Als huurders meer betalen dan volgens het WWS-puntenstelsel redelijk is, dan kan een huurder hier tegenin gaan bij de verhuurder. Huurteam Leiden helpt een huurder om het gesprek aan te gaan met een verhuurder. Huurteam Leiden kan ook helpen bij een eventuele rechtsgang om huurverlaging af te dwingen. Huurteam Leiden helpt de huurder ook als een verhuurder niet wil verduurzamen. Dit Huurteam wordt gefinancierd door de gemeente. Huurteam Leiden is overigens niet beschikbaar voor huurders van een woningcorporatie.

Ook de Leidse Pandbrigade draagt bij aan de verduurzaming van particuliere huurwoningen.

De Leidse Pandbrigade is een pilot met onder andere een toezichts- en handhavingstraject.

Verduurzaming wordt in deze pilot als onderdeel gekoppeld aan achterstallig onderhoud van panden. Hierbij wordt vooral gekeken naar monumentale (verkamerde) panden en wordt een wortel- en stokstrategie gehanteerd. Deze panden worden gecontroleerd en indien nodig aangeschreven in het kader van het Besluit Bouwwerken Leefomgeving (BBL), Aanpak Leegstand en de Wet goed verhuurderschap. In het kader van de Wet goed verhuurderschap wordt van pandeigenaren met een vergunningplicht verwacht dat zij een onderhoudsplan aanleveren en uitvoeren. Het nalaten van de uitvoering van dit onderhoudsplan biedt daarbij de mogelijkheid tot aanschrijving. In beide gevallen

moeten herstelwerkzaamheden worden uitgevoerd om tot het vereiste niveau te komen volgens het BBL. De raad zal binnenkort over de voortgang van deze pilot worden geïnformeerd.

Financiën:

De adviezen van het burgerberaad sluiten deels aan bij de huidige uitvoeringsagenda energietransitie en kunnen vanuit de bijbehorende financiële middelen worden opgepakt. Voor de adviezen die nieuw of met een aanvullende impuls in het uitvoeringsplan worden opgenomen is aanvullend incidenteel budget noodzakelijk. Ook voor het nader inhoudelijk en financieel uitwerken van de adviezen is budget nodig.

Voorstel is om totaal € 300.000 beschikbaar te stellen hiervoor:

- 12 adviezen toevoegen aan de uitvoeringsagenda
Per stuk € 20.000, totaal € 240.000
- 6 adviezen nader uitwerken
Per stuk € 10.000, totaal € 60.000

In de reserve duurzame stad is ruimte gereserveerd voor de kapitaallast van een investering in het aardgasvrij maken van de stad. Deze investeringsruimte zal niet in 2024 of 2025 worden gebruikt, waardoor de middelen ingezet kunnen worden voor deze adviezen van het burgerberaad. Het zwaartepunt van de aanvullende impuls zal in 2025 zijn, voorstel is in 2024 € 100.000 en in 2025 € 200.000 beschikbaar te stellen.

Inspraak/Participatie:

Het burgerberaad is een adviserende vorm van participeren. Deelnemers van het burgerberaad zijn op een vernieuwende wijze betrokken bij de energietransitie door zelf mee te denken over oplossingen. Er is via alle gemeentelijke communicatiekanalen vooraf en tijdens het burgerberaad uitgebreid gecommuniceerd over het burgerberaad. Een aantal deelnemers van het burgerberaad wil graag door de gemeente geïnformeerd worden over de implementering van haar adviezen. Na besluitvorming door het college gaan we deze groep informeren over het vervolgtraject.

Evaluatie:

Na besluitvorming van de raad over het advies van het burgerberaad kunnen twaalf adviezen worden opgenomen in de uitvoeringsagenda energietransitie, deze kunnen vervolgens ter verantwoording expliciet worden meegenomen in de jaarlijkse rapportage. De zes nader te onderzoeken adviezen worden opgepakt, na verdieping en uitwerking legt het college het vervolg voor deze adviezen voor aan de raad.

Naast het inhoudelijke resultaat vraagt het instrument burgerberaad ook om een evaluatie. Hoe was de ervaring van de stad en van de deelnemers om op deze wijze bij het gemeentelijk beleid betrokken te worden. En is het instrument burgerberaad een goede toevoeging aan de verschillende wijzen waarop de gemeente haar participatie organiseert. Onder leiding van de associate lector Urban Governance, van het Kenniscentrum Governance of Urban Transitions van de Haagse Hogeschool wordt het burgerberaad geëvalueerd. Er zijn vooraf en achteraf vragenlijsten ingevuld door de deelnemers van het burgerberaad. Daarnaast hebben er diepte-interviews plaatsgevonden met een tiental deelnemers aan het burgerberaad. Een onderzoeker van de Haagse Hogeschool is vijf zaterdagen aanwezig geweest om het burgerberaad te observeren. Het evaluatieonderzoek van de Haagse Hogeschool wordt in maart/april 2024 verwacht.

Bijgevoegde informatie:

Na besluitvorming van de raad over het advies van het burgerberaad kunnen twaalf adviezen worden opgenomen in de uitvoeringsagenda energietransitie, deze kunnen vervolgens ter verantwoording

expliciet worden meegenomen in de jaarlijkse rapportage. De zes nader te onderzoeken adviezen worden opgepakt, na verdieping en uitwerking legt het college het vervolg voor deze adviezen voor aan de raad.

Naast het inhoudelijke resultaat vraagt het instrument burgerberaad ook om een evaluatie. Hoe was de ervaring van de stad en van de deelnemers om op deze wijze bij het gemeentelijk beleid betrokken te worden. En is het instrument burgerberaad een goede toevoeging aan de verschillende wijzen waarop de gemeente haar participatie organiseert. Onder leiding van de associate lector Urban Governance, van het Kenniscentrum Governance of Urban Transitions van de Haagse Hogeschool wordt het burgerberaad geëvalueerd. Er zijn vooraf en achteraf vragenlijsten ingevuld door de deelnemers van het burgerberaad. Daarnaast hebben er diepte-interviews plaatsgevonden met een tiental deelnemers aan het burgerberaad. En een onderzoeker van de Haagse Hogeschool is vijf zaterdagen aanwezig geweest om het burgerberaad te observeren. Het evaluatieonderzoek van de Haagse Hogeschool wordt in maart/april 2024 verwacht.

RAADSBESLUIT:

De raad van de gemeente Leiden:

Gezien het voorstel van burgemeester en wethouders (Raadsvoorstel RV 24.0029 van 26 maart 2024), mede gezien het advies van de commissie Stedelijke Ontwikkeling,

BESLUIT

1. Het college de opdracht te geven de volgende twaalf adviezen van het burgerberaad uit te voeren en op te nemen in de uitvoeringsagenda energietransitie en de nieuwe mobiliteitsnota:
 - a. advies 1.3 Leiden durf!
 - b. advies 2.2 Gedragsverandering door doelgerichte communicatie
 - c. advies 2.3 Van ontgroening naar vergroening; ook studenten kunnen energie besparen
 - d. advies 2.4 Het aanbieden van energiebesparende producten via de voedselbanken om energiearmoede tegen te gaan
 - e. advies 2.5 Het ontzorgen van mkb'ers bij de energiebesparing
 - f. advies 3.2 Meer zonnepanelen op grote daken
 - g. advies 3.5.1 High Five project rond basisscholen zorgen voor minder CO₂-uitstoot en hogere verkeersveiligheid
 - h. advies 3.8 Leiden als collectieve warmteregisseur
 - i. advies 3.9 Energiecentrale van Leiden verduurzamen
 - j. advies 5.3 Burgerenergie benutten
 - k. advies 6.1 Verduurzaming door woningcorporaties
 - l. advies 6.2 Gemeente helpt bij energietransitie VvE's

2. Het college de opdracht te geven de volgende zes adviezen van het burgerberaad nader te onderzoeken, uit te werken en inhoudelijk en financieel te onderbouwen en de raad hierover te informeren:
 - a. advies 1.2 De gemeente als rolmodel
 - b. advies 2.1 Energieloket: informatie toegankelijk voor iedereen
 - c. advies 3.1 Gebruik aquathermie en geothermie bevorderen
 - d. advies 5.1 Elke wijk heeft een passende vorm van energieopslag
 - e. advies 5.2 Pilots voor delen van stroom
 - f. advies 5.4 Groot inzetten op kleinschalige warmtenetten

3. Aan de volgende zes adviezen van het burgerberaad geen verdere uitvoering te geven omdat deze niet doelmatig zijn ten aanzien van het versnellen van de energietransitie of niet passen bij de bevoegdheid van de gemeente:
 - a. advies 1.1 Waardenkader voor beleid en adviezen energietransitie
 - b. advies 3.4 Groene leefomgeving als DOEL!
 - c. advies 3.5.2 Gratis CO₂-neutrale shuttle bus
 - d. advies 3.7 Privéverhuurders moeten meer bijdragen bij verduurzaming
 - e. advies 4.1 Leiden leidend in vergroenen
 - f. advies 6.3 Huurprijs koppelen aan energielabel

4. Voor de uitvoering van de adviezen onder besluitpunt 1 en het nader onderzoeken van de adviezen onder besluitpunt 2, totaal € 300.000 incidenteel aanvullend beschikbaar te stellen vanuit de reserve duurzame stad, € 100.000 in 2024 en € 200.000 in 2025. Hiertoe de volgende begrotingswijziging vast te stellen.

Programma	2024		2025		2026		2027	
	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten
Bedragen in € (+ = nadelig, - = voordelig)								
Bestuur en dienstverlening	0	0	0	0	0	0	0	0
Veiligheid	0	0	0	0	0	0	0	0
Economie	0	0	0	0	0	0	0	0
Mobiliteit	0	0	0	0	0	0	0	0
Omgevingskwaliteit	0	0	0	0	0	0	0	0
Stedelijke ontwikkeling	100.000	0	200.000	0	0	0	0	0
Jugend en onderwijs	0	0	0	0	0	0	0	0
Cultuur, sport en recreatie	0	0	0	0	0	0	0	0
Maatschappelijke ondersteuning	0	0	0	0	0	0	0	0
Werk en inkomen	0	0	0	0	0	0	0	0
Algemene middelen, Overhead, Verzuimvergoeding en	0	0	0	0	0	0	0	0
Saldo van baten en lasten	100.000	-	200.000	-	-	-	-	-
Wettelijke reserves	0	-100.000	0	-200.000	0	0	0	0
Resultaat	0	0	0	0	0	0	0	0
	neutraal		neutraal		neutraal		neutraal	

Gedaan in de openbare raadsvergadering van ... 2024,
de plaatsvervangend griffier, de voorzitter,

mw. A.M. Slink

dhr. P.A.C.M. van der Velden